BESCHRIJVING VAN DEN GRAFTEMPEL TE KAJĒNĒNGAN

volgens Nāgarakrētāgama, Zang XXXVII.

DOOR

H. KERN.

In Zang XXXVI verhaalt de dichter dat koning Hayam Wuruk van Singasari uit Zuidwaarts ging naar Kagĕnĕngan, om zijn vrome hulde te brengen aan 't heiligdom aldaar, met de talrijke schare in zijn gevolg. Zooals wij weten uit de Pararaton, p. 15 (p. 53 der vertaling) en uit den Nāgarakrētāgama, Zang XL, was het te Kajĕnĕngan dat de graftempel stond van Z. Maj. Rājasa, den stichter der dynastie van Tumapĕl, waarvan Majapahit de voortzetting was. Het vrome huldebetoou van Hayam Wuruk aan zijn vergoddelijkten voorzaat geschiedde met groote pracht en onder 't gejubel der toeschouwers. Nadat de vorst zijne devotie in den tempel verricht had, trad hij naar buiten, vergezeld van zijne trawanten, terwijl de Ciwaietische en Buddhistische geestelijken op eenigen afstand volgden. Het sprak van zelf dat de koning, na aan zijn hartewensch voldaan te hebben, aan zijne dienaren ruimschoots geschenken in mooie kleederen uitdeelde tot vreugde der toeschouwers.

Zoo ongeveer is de inhoud van Zang XXXVI. Uit het medegedeelde blijkt dat Kagĕnĕngan ten Zuiden van Singasari gelegen is, en wel niet zeer ver. In st. 7 van den volgenden Zang, zooals wij zien zullen, leest men dat de koning na Kagĕnĕngan den graftempel te Kiḍal bezocht, en daarna dien te Jajagu (Tjaṇḍi Djago). Het is duidelijk dat Kagĕnĕngan niet te vereenzelvigen is met Tjaṇḍi tjilik, en dat Brandes het juiste bevroed heeft, toen hij de veronderstelling uitsprak ¹ „dat hier van een ander Kagĕnĕngan ² sprake is, dat men op het terrein van Tumapĕl zelf, in het Pasuruhansche, zou hebben te zoeken.” Nu men weet waar ongeveer

¹ Pararaton, blz. 57.

² Eigenlijk wordt alleen Gĕnĕngan met Tjaṇḍi Tjilik gelijk gesteld.

't heiligdom van KajĚnĚngan te zoeken is, zal men er misschien in slagen eenige overblijfselen er van te vinden.

Wij laten nu Zang XXXVII in tekst en vertaling volgen: ¹
Warṇṇan pratingkah ikanang sudharmma racananya tanpasiringan |
dwārāṭiṣobhita samekale ² yawa ruhur nikāparimita |
ri jro natar nika tinumpatumpa tinatāng yaṣārjja ri tēpi |
sōk sarwwapuspa bakulārjja nāhi (?) - kusumādy awarṇṇa siluman || 1 ||

D. i. „Wij zullen beschrijven den toestand van den graftempel (sudharma), welks bouw weergaloos is: een prachtige voorpoort, waarvan de hoogte onmetelijk ³ is, met een gordel van buiten; binnen de vlakke ruimte (natar) staat het fraaie gebouw in verdiepingen opgetrokken; aan den zoom een menigte van allerlei bloemen: schoone Mimosops Elengi, — bloemen ⁴, enz., die er tooverachtig uitzien.”

De dichter gaat aldus voort:

prāsāda munggw i tēngah asmu kādbhuta halēp nikāhyang aruhur |
lwir Meruparwwata Ćiwapratīṣṭa Ćiwawimba munggu ri dalēm |
sotan bhaṭāra Girināthaputra pinakeṣṭi dewa sakala |
anggēh nirāntuhatuhānarendra kinabhaktyan ing sabhuwana || 2 ||

D. i. „In 't midden vertoont zich een toren, verwonderlijk schoon, statig en hoog, gelijk de berg Meru, 't verblijf van Ćiwa ⁵, waar binnenin een Ćiwabeeld zich bevindt, want de zoon van Girinātha ⁶ wordt beschouwd als een god in geopenbaarden vorm, in verwantschapsbetrekking staande tot den Vorst (Hayam Wuruk) als voorzaat en vereerd in de gansche wereld.”

Nu de 3de strofe:

Wwantēn kēteka kidul ing sudharmma ri dalēm pratiṣṭa katilar |
nang bapra gopura paḍāruhur kkasugatan batang nikā dangū |
ri jronya ḍangka turunan baturnya kari pūrwwa kulwan ananā |
nghing pūrṇa sanggar ika len pamūjan atitah batābang aruhur || 3 ||

D. i. „Er is dan ten Zuiden van den graftempel (sudharma) een plaats die van binnen verlaten is; men ziet hooge ringmuren

¹ De versmaat is een specie van Kṛti; de bijzondere naam ervan onbekend.

² Conjectuur voor *tensahame, corrupt zooals reeds de maat uitwijst.

³ De Buddhistische dichter houdt van hyperbolische uitdrukkingen.

⁴ Nāhi in den tekst is niets; mogelijk heeft men te lezen nāga-kusuma, o. a. een benaming voor Michelia Champaka.

⁵ Niet geheel juist; Ćiwa's verblijf is de Kailāsa.

⁶ Men weet dat Girinātha een der namen is van Bhaṭāra Guru, en dat Rajasa zijn zoon heet.

8^e Volgr. I.

(of wallen) en poorten, 't emplacement van een vroeger Buddhistisch heiligdom; binnen in is een crypt waarin men afdaalt, waarvan de opgehoogde vloer (of: stoep, batur) aan den Zuidoostkant verwoest is; slechts de bidkapel (sanggar) en de plaats waar men vereering brengt (pamūjan)¹ zijn nog volledig, en de hooge roode baksteenmuur in orde."

De beschrijving wordt voortgezet in strofe 4:

Nang lor batur ni turunanya çeşa ni lēmahnya sām̄pun aratā |
 jrah nāgapuspa tanēm̄nya len tangi natarnya masmy² asalaga |
 heng ning gupuntēn ikānang pabhaktan aruhur lēmahnya katilar |
 alwā natarnya dukutēn hēnūnya sukutēn hibēk lumulumut || 4 ||

D. i. „Aan de Noordzijde is de batur (verhoogde rand) van de crypt; het overige van den grond is al vlak geworden; een menigte van Nāgapuspa's³ en Lagerstrōmia's vormt het plantsoen; de bodem is (bedekt) met uitspruitsels en bloemknoppen. Buiten de poort (gopura) is de hooge pabhaktan⁴, de grond verlaten; ruim is de natar met gras begroeid; het pad eveneens en vol mos."

Men ziet dat een gedeelte van 't heiligdom reeds in verval was. Nog duidelijker komt dit uit in strofe 5:

Lwir stry agring angranuhi molēm ikanang cawintēn awēnēs |
 morāwra cāmara nikā kusut mapusēk oli lot kapawanan |
 nyū danta lāgi lulurēn tapas nikā pucangnya tan kram asamun |
 moghālume sah i tapihnya tang cara gading tanaryy akusikan || 5 ||

D. i. „Gelijk kwijnende, hevig aan minnepijn lijdende vrouwen zijn de gebeeldhouwde figuren flets en verbleekt. De casuarinen voortdurend door den wind bewogen, in beroering, bedrukt, laten verward (hun loover, als 't ware hun haren) uitfladderen. Van de ivoorkokosnoten is 't vezelachtig bekleedsel steeds smerig; de betelnoten zijn glansloos en dof. Ook de Pring gading, waarvan 't bekleedsel is afgevallen, is kwijnende, zonder ophouden in onrust.¹

In de volgende strofe leest men:

angras twas ing mihati reh nikān taya makoşa dhānya kawēnang⁵ |
 nghing Çri Hayam Wuruk inanti hetwa ni tuwuhnya jivana muwah |

¹ Het onderscheid van sanggar en pamūjan is in 't hedendaagsch Javaansch uitgewischt, ten minste volgens de woordenboeken.

² Nya overgeslagen in den tekst.

³ Kan Rottlera tinctoria, of Mesua Roxburghii of Champaka wezen.

⁴ De beteekenis van dit woord is mij onbekend; etymologisch kan het „plaats waar rijst bewaard wordt" beteekenen, dus z. v. a. lumbung.

⁵ In den tekst tegen de maat kawnanga.

āpan sirāmapusi kottaman tama ring uttamānukani rāt |
māsih ring atpada lanāwēlas ing manēmu duhka dewa sakala || 6 ||

D.i. „Aangedaan wordt het hart wanneer men ziet hoe (hier) geen graan kan gegaard worden: slechts op Z. Maj. Hayam Wuruk wordt gewacht om te maken dat er opnieuw leven gewekt wordt. Want Hij is volkomen in voortreffelijkheid; in de hoogste mate bekwaam om de wereld gelukkig te maken; liefdevol jegens de onderdanen, steeds meewarig voor degenen die leed ondervinden; een god in levenden lijve.”

In deze strofe spreekt de dichter, als ik zijne bedoeling wel begriip, de verwachting uit dat Hayam Wuruk maatregelen zal nemen om verder verval van 't heiligdom te voorkomen en in den toestand van de bevolking der bij den graftempel behorende desa verbetering te brengen. Het is wel merkwaardig uit gezaghebbende bron de wetenschap op te doen dat een zoo voornaam heiligdom in 't betrekkelijk korte tijdperk sedert den dood van Koning Rajasa, 1227 A.D. volgens den Nāgarakrētagama, 1247 A.D. volgens Pararaton, en 1365, den datum van ons gedicht, zoo door den tand des tijds geleden had.

De slotstrofe van den zang luidt aldus:

Warṇṇan muwah lari nareḡwareṇjing umareng sudharma ri Kiḍal |
sāmpun manāmya ri Bhaṭāra lingsir anuluy datēng ri Jajaghu |
sāmpun muwah marēk i sang hyang arcca Jinawimba sontēn amēgil |
eṇjing maluy musir i Singhasāri tan alēh marāryyan i Burēng || 7 ||

D. i. „Laten wij wederom den tocht des Vorsten beschrijven. In den morgen begaf hij zich naar den graftempel (sudharma) te Kiḍal. Na zijne eerbiedige hulde gebracht te hebben aan den Bhaṭāra (d. i. den vergoddelijken) zette hij 's middags de reis voort naar Jajagu. Na voorts zijne opwachting gemaakt te hebben aan 't heilige Jinabeeld, betrok hij 's avonds het nachtkwartier. Den volgende morgen zocht hij Singasari op; zonder vermoeid te zijn, toefde hij toch te Burēng.”

Te Kiḍal was de graftempel van Anusapati, waar hij als Ćiwa was voorgesteld.¹ In 't heiligdom te Jajagu was Wiṣṇuwardhana opgesteld als een Jina², terwijl hij te Waleri vereeuwigd was onder 't beeld van Ćiwa.

¹ Pararaton, blz. 16; Nāgar. XLI, 1. Vgl. VERBEEK, Oudheden van Java, N°. 615.

² Pararaton blz. 18; Nāgar. XLI, 4. Vgl. de monographie over Tjanḍi Toempang.